

Terorizmus a extrémizmus ako aktuálne bezpečnostné hrozby v Európskej únii¹

Anotácia: Autor sa vo vedeckej práci venuje analýze problematiky terorizmu a extrémizmu v kontexte aktuálnych bezpečnostných hrozieb v Európskej únii. V súvislosti s terorizmom sa autor zaoberá vymedzením základných definičných znakov tohto fenoménu a vyhodnocovaní miery bezpečnostného rizika, ktoré terorizmus predstavuje pre Európsku úniu na podklade významných udalostí a dôsledkov, ktoré priniesli vo vzťahu k spoločnosti a iniciatívam v boji proti tomuto bezpečnostnému riziku. Vo vzťahu k extrémizmu sa autor zameriava na definovanie najvýznamnejších problematických aspektov, ktoré spôsobujú nárast extrémistických nálad na politickej scéne a v spoločnosti v priestore Európskej únie.

Kľúčové slová: terorizmus, extrémizmus, bezpečnostná hrozba, Európska únia.

Úvod

Terorizmus a extrémizmus ako sociálno-kriminálne javy a prejavy politického násillia jednoznačne predstavujú jednu z najvýznamnejších bezpečnostných hrozieb pre štáty, štátne zoskupenia či orgány a organizácie Európskej únie. Tie sú však primárnym terčom teroristických útokov a extrémistických nálad v spoločnosti v dnešnom období len výnimočne – priamymi obeťami aktov terorizmu je predovšetkým pre útočníkov beztvára a vopred neznáma masa civilného obyvateľstva, v prípade extrémizmu ide zas o konkrétne skupiny obyvateľstva majúce určité vlastnosti a znaky, vďaka čomu sa terorizmu a extrémizmu darí pomerne účinne rozsievať takmer živočíšny strach a paniku, ktorá paralyzuje celé spoločenstvá osôb. Okrem strachu sú sprievodnými javmi reakcie na terorizmus a extrémizmus rovnako často i hnev a odbojnosť, náhla túžba brániť vlastné hodnoty, ktoré sa v každodennej šedej rutine zdajú samozrejmými napriek tomu, že tvoria definičné znaky a v tomto zmysle piliere konkrétnej spoločnosti. Efektívny boj proti terorizmu a extrémizmu musí dopredu počítať s viacerými premennými, okrem historického a sociologického poznatku, že nikdy nebude celkom úspešný, vzhľadom na spoločenskú a civilizačnú dynamiku musí byť vyvážené uvedomelý, a teda do istej miery osobný a zároveň odosobnený od afektívnych odvetných reakcií podniknutých bez komplexnej stratégie či zváženia jeho budúcich dôsledkov. Zároveň musí byť dostatočne vystužený funkčnou štruktúrou štátnych či medzinárodných nástrojov a orgánov, ktoré ho technicky, administratívne i logisticky zastrešia.

1 Terorizmus jeho vymedzenie a súčasné riziko, ktoré predstavuje pre štáty EÚ

V súčasnom období predstavuje terorizmus jeden z najnebezpečnejších fenoménov, ktorému EÚ musí čeliť; treba však takisto konštatovať, že jeho globálny rozmer robí z terorizmu bezpečnostnú hrozbu prakticky vo všetkých štátoch sveta. Vzhľadom na časté diskusie vedené v súvislosti s týmto fenoménom nielen v odborných, ale aj verejných kruhoch, je potrebné venovať sa objasneniu povahy terorizmu a základných, pre EÚ špecifických činiteľov. Z tohto dôvodu je potrebné venovať sa terorizmu obšírnejšie, keďže je v podmienkach EÚ značne previazaný nielen s problematikou extrémizmu, ale aj s krízou v otázkach nelegálnej migrácie, dostatočného zabezpečenia hraníc Únie a pod.

Terorizmus ako taký je zložitý presne vymedziť, a to najmä v súvislosti s variabilitou jeho prejavov. Takmer všetky pokusy o jeho definíciu sa však zhodujú na niektorých základných skutočnostiach. Pod pojmom terorizmus tak možno rozumieť použitie hrozby,

¹ „Táto práca bola podporená Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-19-0102.“

násilia alebo priameho násilia nasmerovaného proti ústavnému poriadku štátov/štátu, ktoré však, samozrejme, nie sú jeho priamymi obeťami. Obeťami terorizmu môžu byť buď tzv. anonymné obeť (najmä v prípade postmoderného, džihádistického terorizmu), konkrétne osoby (politické atentáty), alebo pochopiteľne aj objekty s určitou strategickou či kultúrnou hodnotou. Takisto možno konštatovať, že násilie, charakteristické svojou brutalitou a vyznačujúce sa najčastejšie snahou o spôsobenie čo najväčších materiálnych škôd a strát na životoch, je primárne zacielené na vytvorenie atmosféry strachu či pocitu bezmocnosti v spoločnosti, pričom zmyslom tejto demonštrácie sily má byť zväčša presadenie požiadaviek aktérov takýchto útokov. Takisto možno polemizovať o tom, že hnacou silou týchto útokov je pomýlená snaha o deklarovanie určitej kolektívnej viny obyvateľstva za štátnu politiku, rozhodnutie či postoj medzinárodnej organizácie, a pod. V každom prípade a bez ohľadu na konkrétne prejavy terorizmu však možno súhlasiť s tvrdením, podľa ktorého „*teroristi neútočia iba na životy nevinných a statočných ľudí. Obeťou terorizmu môže byť aj sloboda, bezpečnosť a svornosť občanov, demokracia, zákony a právny štát.*“²

Počiatky fenoménu terorizmu by sme mohli nájsť prakticky už v staroveku. Pojem terorizmus sa však ujal až v súvislosti s francúzskym jakobínskym terorom v období rokov 1793 – 1794, ktorý nasledoval po udalostiach Francúzskej revolúcie. Bežnou praxou režimu vtedy boli hrozivé prejavy zneužívania moci, sprevádzané zbavovaním sa politických oponentov ako aj zastráňovaním obyvateľstva v záujme násilného vynútenia si jeho poslušnosti. Moderný, novodobý terorizmus, však môžeme datovať približne od obdobia druhej polovice 19. storočia, keď k takýmto činom dochádzalo v reakcii na rýchlo sa meniace politické idey a spoločenské zmeny spôsobené o. i. aj tzv. priemyselnou revolúciou; do tohto obdobia spadajú predovšetkým činy ruských či amerických anarchistov (už v tomto období je spolu s násilím a strachom pridruženým charakteristickým pojmom terorizmu strategická uvážlivosť a propaganda). Druhou etapou moderného terorizmu vo všeobecnosti rozumieme obdobie medzi dvomi svetovými vojnami, charakteristické nacistickou, fašistickou či bolševickou ideológiou – v konečnom dôsledku išlo o také prejavy fenoménu, ktoré dnes vyčleňujeme ako tzv. štátny terorizmus. Tretia etapa moderného terorizmu následne súvisí s bipolárnym usporiadaním sveta po druhej svetovej vojne. Na pozadí studenej vojny prebiehali viaceré konflikty, ktoré sprevádzali teroristické aktivity väčších či menších rozmerov – ako príklad možno uviesť i napr. dodnes nevyriešenú „palestínsku otázku“ či ruskú inváziu v Afganistane, ktorej dôsledky, a to najmä pokiaľ ide o globálny problém terorizmu, pretrvávajú dodnes. Ako uvádza Brzybohatý, takisto išlo o obdobie charakteristické zánikom koloniálnych veľmocí, čo sprevádzalo postupný vznik nacionalisticky orientovaných extrémistických a teroristických skupín, ako IRA alebo ETA.³

V súčasnosti môžeme hovoriť o troch základných typoch terorizmu, a to: o sociálno-revolučnom terorizme, etnicko-nacionalistickom terorizme a náboženskom/religióznom terorizme. Majú zväčša globalizovaný charakter, v súlade so zvýšenou konšpiratívnosťou páchania jednotlivých teroristických aktov sa postupne menia aj ich klasické štruktúry a pod. Jednoznačne najvyprofilovanejším je islamsky terorizmus vychádzajúci z ideologického islamského fundamentalizmu.

V jednoduchosti možno konštatovať, že kým v predchádzajúcich obdobiach sa teroristická činnosť orientovala zväčša priamo na objekty, ktoré mali byť postihnuté, pre postmoderný terorizmus sú typické tzv. symbolické ciele. Vzhľadom na výhody aj nevýhody informačnej spoločnosti navyše oproti minulosti zohrávajú pozitívnu aj negatívnu rolu aj médiá, ktoré spoločnosti poskytujú nielen relevantné informácie o tejto bezpečnostnej hrozbe, ale súčasne venujú teroristom aj pozornosť, bez ktorej sa najmä džihádistický terorizmus

² DE LA CORTE IBÁÑEZ, L., 2009. *Logika terorizmu*, predhovor.

³ BRZYBOHATÝ, M., 2014. *Pojem a príčiny terorizmu*. s. 14 – 15.

neobíde, a paradoxne preto môžu pôsobiť naopak v pozícii reklamy a bohužiaľ i inšpirovať útoky tzv. osamelých aktérov.⁴

Ako už bolo naznačené, definícií terorizmu ako patologického a kriminálneho celospoločenského fenoménu je mnoho. Ani jedna z týchto definícií však nie je univerzálna, na účely ďalšieho textu sa preto možno uspokojiť s pomerne výstižným tvrdením, podľa ktorého ide o „*premyslenú sériu násilných a zastrahujúcich činov, ktoré miera proti nebojujúcim obyvateľom a sú naplánované tak, aby psychologicky zapôsobili na omnoho väčší počet osôb než sú priame obeť, a tak poslúžili k dosiahnutiu konkrétneho, skoro vždy politického cieľa.*“⁵ Ide o pomerne širokú definíciu, ktorú je možné vzťahovať aj na nové formy terorizmu, okrem iného aj na problematickú otázku Da'eshu, resp. tzv. Islamského štátu.

Islamský štát v Iraku a Levante (ISIL), resp. v Iraku a Sýrii (ISIS) alebo Da'esh (iniciálky arabského názvu) je sunnitská militantná teroristická organizácia, resp. radikálne hnutie, ktoré sa zaštiťuje prísnu interpretáciou islamu a islamského práva šaría, ktorá bola aktívna nielen na území Sýrie a Iraku, kde podnikala otvorené ozbrojené akcie (pôsobila teda ako militantná skupina), ale i teroristickou skupinou, ktorá v rámci svojich jednotlivých buniek a priaznivcov podnikala v období posledných rokov teroristické činy na území EÚ, pričom tieto sú charakteristické nielen množstvom obetí, ale aj svojou brutalitou. Táto je skupinou namierená nielen voči nábožensky odlišným skupinám a multikultúrnemu ovzdušiu v EÚ, ale v celosvetovom meradle aj voči prívržencom iných odnoží islamu. Da'esh vznikol premenou irackej odnože Al-Qaeda a jej prívržencov v prostredí vojnového chaosu na území Sýrie. V júni 2014 sa skupina označila za kalifát – jej cieľom teda bolo vytvorenie pravého islamského kalifátu v medziach niekdajšej Osmanskej ríše. V súvislosti s úpadkom zdrojov skupiny dôsledkom ozbrojenej intervencie mnohých štátov spoločenstva je tento plán už pravdepodobne minulosťou; aj tak však Da'esh zostáva jednou z najväčších bezpečnostných hrozieb pre EÚ. Jeho charakter ako teroristickej skupiny sa totiž v mnohom líši od „tradičných“ zoskupení obdobného typu.

V prvom rade ide už i o samotnú skutočnosť, že sa skupina neobmedzuje iba na samotný konšpiratívny boj zostavený zo série samovražedných útokov, ale naďalej zostáva militantnou skupinou, ktorá skutočne držala časť územia predovšetkým v samotnej Sýrii. Dá sa pritom povedať, že na okupovaných územiach *de facto* nahradila štátnu moc a na rozdiel od podobných militantných skupín sa jej skutočne pomerne dlho darilo odolávať jednotkám riadnej armády vycvičenej americkými silami počas ich pôsobenia v susednom Iraku.⁶ Okrem toho táto teroristická skupina bola schopná samofinancovania – či už prostredníctvom rôznych pochybných islamských zbierok, alebo v dôsledku získania kontroly nad ťažiskami ropy. Rovnako sa neštítala rozpredávania predmetov kultúrneho dedičstva zo zničených archeologických a iných pamiatok na čiernom trhu.⁷

V kontexte bezpečnostného prostredia EÚ bola osobitne alarmujúcou praktika Da'eshu spočívajúca v rozsiahlom nábore tzv. zahraničných bojovníkov, teda príslušníkov jednotlivých členských štátov EÚ pochádzajúcich z radov moslimských komunit, postupnej radikalizácii a v mnohých prípadoch aj priamom „zaškolení“ na území Sýrie. Počet týchto osôb sa odhaduje na približne 5000, maximálne 10 000 osôb. Celkový počet bojovníkov

⁴ WAISOVÁ, Š., 2003. *Současné otázky mezinárodní bezpečnosti*, s. 134.

⁵ DE LA CORTE IBÁÑEZ, L., 2009. *Logika terorismu*, s. 19

⁶ BOWIE, C. M., 2015. *The Islamic State of Iraq and the Levant (ISIL): Combating the Challenge of Postmodern Islamic Terrorism*. [online], s. 4. [cit. 12. novembra 2023]. Dostupné na internete: <http://commons.lib.jmu.edu/madrush/2015/InsurgenciesDemocratization/1>, s. 4.

⁷ ROBERTS, D. 2015. *Why IS militants destroy ancient sites*. [online]. [cit. 12. januára 2024]. Dostupné na internete: <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-34112593>.

Da'eshu by pritom podľa niektorých odborníkov mohol byť 20 000 až 30 000 iba na území samotnej Sýrie.⁸

Pokiaľ ide o spomínaných zahraničných bojovníkov Da'esh, títo odchádzajú často priamo do konfliktných zón Blízkeho východu, kde sa nielen podieľajú na otvorených bojových operáciách, ale takisto sa podieľajú aj na ďalšej vlne radikalizácie. Táto skutočnosť je osobitne závažná v súvislosti so súčasným stavom EÚ a ochranou jej hraníc. Ako uvádza Kováč, „konkrétne hrozba vzniká pri návrate zahraničných bojovníkov do ich krajín pôvodu, kde môžu predstavovať hrozbu z hľadiska radikalizácie a náboru ďalších osôb z dôvodu svojho postavenia vojnových veteránov, ako aj z hľadiska využívania svojich bojových skúseností na teroristické činy.“⁹ Autor súčasne uvádza, že „navrátilci sú v moslimskej komunite často oslavovaní ako hrdinovia a sú vzorom najmä pre mládež. Rovnako sú vycvičení v zaobchádzaní so strelnými zbraňami a výbušnami. Priťahujú, podporujú a prispievajú k radikalizácii nových bojovníkov, čo môže vyústiť nielen k aktivácii nových bojovníkov a ich vycestovaniu do konfliktných oblastí, ale aj útokov osamelých aktérov.“¹⁰

Osobitne významným problémom od novembrových parížskych útokov z roku 2015 sa však stal aj fenomén tzv. samoradikalizácie, a to aj vďaka výraznému vplyvu sociálnych sietí. Kontrolovateľnosť internetového obsahu je totiž už tradične kvôli rýchlosti a neobmedzenosti šírenia, ako aj kvôli fyzickému umiestneniu serverov v rôznych štátoch minimálna a šírenie propagandy sa dnes neobmedzuje už iba na šírenie myšlienok a pamfletov či príručiek, ale i videí z popráv či ukážok násilia rôznej intenzity. Oboje môže prispieť k radikalizácii osôb bez priameho napojenia na skutočných členov teroristickej skupiny či jej spolupracovníkov (napr. útok v Kodani z februára 2015, útok z Nice počas osláv dňa dobytia Bastilly v júli 2016, keď páchatel' usmrtil niekoľko desiatok osôb tým, že doslova prešiel cez dav zhromaždených ľudí niekoľkotonovým nákladným vozidlom¹¹ či zrejme aj v prípade útokov z Londýna z marca 2017 a pod.).

Postmoderný terorizmus, predstavovaný napr. Da'eshom a jeho sympatizantmi, je zároveň charakteristický vzhľadom na „psychologický účinok aktu (a to ako na spoločnosť, z ktorej útočník pochádza – mobilizujúce mučeníctvo, tak i na spoločnosť proti ktorej útočí – desivá mystická iracionalita aktu a ochota k sebaobetovaniu).“¹² To však nepomáha realistickým pokusom o vyhodnotenie reálneho bezpečnostného rizika, ktoré nielen Da'esh, ale aj terorizmus ako taký pre EÚ predstavuje. Napriek obľudnosti a „mystike“ ideológie tejto a podobných skupín totiž netreba nikdy zabúdať na to, že aj samotný Da'esh je v prvom rade politickou organizáciou. Tento fakt môže ako jediný pomôcť demystifikovať jeho existenciu a prispieť k vytvoreniu vhodných podmienok pre uvážlivú a trpezlivú analýzu tohto fenoménu, ktorá ako jediná môže prostredníctvom vhodne zvolených ochranných a právnych opatrení smerovať k postupnej eliminácii tejto hrozby.¹³

2 Extrémizmus, rasizmus a xenofóbia

V kontexte kontinuálneho prisunu „živných“ podnetov z posledných rokov, ktoré vplynuli nielen z rozpačitého prístupu k pretrvávajúcej migračnej kríze spojenej s prúdením

⁸ BOWIE, C. M., 2015. *The Islamic State of Iraq and the Levant (ISIL): Combating the Challenge of Postmodern Islamic Terrorism*. [online], s. 4. [cit. 12. novembra 2023]. Dostupné na internete: <http://commons.lib.jmu.edu/madrush/2015/InsurgenciesDemocratization/1>, s. 13.

⁹ KOVÁČ, R., 2014. *Aktuálne teroristické trendy: zahraniční bojovníci a osamelí aktéri*, s. 435.

¹⁰ KOVÁČ, R., 2014. *Aktuálne teroristické trendy: zahraniční bojovníci a osamelí aktéri*, s. 437.

¹¹ *Nice Attack, 2016: Ties to Isis not yet established, official says* [online]. [cit. 12. januára 2024]. Dostupné na internete: <http://edition.cnn.com/2016/07/18/europe/nice-france-attack/>.

¹² WAISOVÁ, Š., 2003. *Současné otázky mezinárodní bezpečnosti*, s. 139.

¹³ ROBERTS, D., 2015. *Why IS militants destroy ancient sites*. [online]. [cit. 12. januára 2024]. Dostupné na internete: <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-34112593>.

osôb z Blízkeho východu, ale aj z afrických a ďalších ázijských krajín do vnútorného priestoru EÚ, možno badať v jednotlivých členských štátoch nárast extrémistických prejavov namierených voči príslušníkom týchto etník, resp. národov, pričom vzhľadom na komplexný charakter a rozsah „inakosti“ možno v tomto zmysle hovoriť nielen o medzi etnickom, ale i o rasovo či nábožensky motivovanom napätí – v kontexte druhého zmieneneho ide predovšetkým o prejavy extrémizmu namierené voči moslimom, resp. voči islamu ako takému (v tomto kontexte sa okrem bežných, „kontaktných prejavov“ čoraz výraznejšie začína objavovať aj kyberšikana a podnecovanie k neznašanlivosti voči príslušníkom islamského náboženstva). Extrémisticky motivovaní jedinci sa výraznejšie snažia štiepiť spoločnosť prostredníctvom antagonizmov tvorených na základe etnického, rasového, náboženského či iného kľúča, pričom tieto snahy majú tendenciu viesť k protestom či demonštráciám s tým, že spúšťacím momentom mobilizácie verejnosti bývajú zväčša lokálne incidenty. Samostatnou hrozbou je aj radikalizácia militantných jedincov a skupín, ktoré môžu v záujme dosiahnutia resp. presadenia svojich záujmov siahnuť i po inštrumentálnom využití násilia.

Ďalšie riziko predstavuje v celom kontexte EÚ aj presakovanie extrémizmu do rétoriky politického mainstreamu - výrazne ovplyvňujúce verejnú mienku, napr. pri hlasovaní občanov Spojeného kráľovstva o vystúpení z EÚ, tzv. brexite, prezidentských voľbách vo Francúzku či na domácej pôde pretrvávajúca existencia politických strán a hnutí pohybujúcich sa na hrane extrémizmu a relatívne prípustného hraničného diskurzu. Zároveň netreba v tomto kontexte zabúdať na hrozbu, ktorú by predstavoval možný vznik politickej platformy na čele s charizmatickým vodcom, ktorý by dokázal zjednotiť extrémistickú scénu a prípadne získať i ďalších politických priaznivcov. V tejto súvislosti možno poukázať napríklad aj na existenciu extrémisticky ladených zoskupení v susednej Českej republike – najmä na dlhodobé snahy o zviditeľnenie pravicovo-extrémistickej Dělnické strany sociální spravedlnosti, udržiavajúcej úzke kontakty i s nemeckou NPD, ktorá sa svoju protirómsku a nacionalistickú rétoriku neúspešne snažila premeniť na voličskú priazeň v rámci volieb do Európskeho parlamentu či komunálnych volieb a ktorej činnosť bola v minulosti rovnako namierená i proti právam homosexuálov či iným „populárnym“ témam, prispievajúcim už štandardne k istej miere spoločenského napätia.¹⁴ Ďalším výraznejšie profilovaným subjektom českej pravicovej scény je od roku 2014 aj Národní demokracie, mladá nacionalistická politická strana kombinujúca prvky nacionalizmu so silným euroskepticizmom (o čom svedčí i jej pôvodný názov Ne Bruselu – Národní demokracie), do istej miery v kombinácii s rastúcimi xenofóbnymi tendenciami v európskych štátoch s vlastnými programovými smerovaniami prakticky všetkých extrémne pravicových subjektov v súčasnej EÚ. Svedkami takéhoto vývoja a presakovania extrémistických ideí do strednoprúdovej politiky nielen na lokálnej, ale i na celoštátnej úrovni sme v súčasnosti prakticky v celej EÚ. Vo výraznej miere k tomu prispieva všeobecne prítomný pocit neistoty zoči voči meniacej sa Európe a bilancovaniu jej tradičných hodnôt, ako aj otvorené prostredie internetu.

Významným faktorom je rýchlosť a anonymita šírenia týchto ideí prostredníctvom internetu. Tento faktor zohráva významnú úlohu i pri samotnej radikalizácii či extrémisticky ladených prejavoch individuálnych sympatizantov extrémistických hnutí a ich vzájomnej komunikácii. K pravicovo-extrémistickej scéne možno pripočítať i neurčité množstvo formálne bližšie neorganizovaných jednotlivcov, ktorí sa zúčastňujú i oficiálne organizovaných demonštrácií, častejšie však vyhľadávajú najmä rôzne ťažšie kontrolovateľné

¹⁴ *Zpráva o extremismu a projevech rasismu a xenofobie na území České republiky v roce 2011, vyhodnocení plnění koncepce boje proti extremismu pro rok 2011 a koncepce boje proti extremismu pro rok 2012.* [online]. [cit. 12. januára 2024]. Dostupné na internete: <http://www.mvcr.cz/soubor/extremismus-extremismus-material-pdf.aspx>.

spoločenské stretnutia, akými sú futbalové zápasy (typická aktivita previazaná s aktivitami tzv. „hooligans“) či koncerty pravicovo-extrémistických hudobných zoskupení.

Pokiaľ ide o ľavicovo-extrémistickú scénu, tradične početná je anarchistická scéna, zastúpení sú aj jednotlivci či menšie skupiny hlásiace sa k marxizmu-leninizmu, pričom s postupnou radikalizáciou v tejto oblasti možno hovoriť o určitom delení na umiernených a radikálnych jednotlivcov a skupiny. Napriek istej miere koordinácie medzi viacerými skupinami, resp. bunkami z ľavicovo-extrémistického prostredia možno konštatovať, že tejto scéne chýbajú v súčasnosti v EÚ výraznejšie charizmatiké postavy a i napriek kontinuálnej činnosti viacerých konkrétnych zoskupení a ich virtuálnej aktivite v posledných rokoch len v ojedinelých prípadoch ide o priame akcie namierené voči „systému“ a štátnej represii, resp. výkonu štátnej moci, v dôsledku čoho je konštatovaná pomerne malá miera reálneho rizika ohrozenia demokratických hodnôt a štátneho zriadenia jednotlivých členských krajín. Za istú formu tejto vetvy extrémistickej scény zvykne byť považovaná i komunita „squatterov“, ktorých činnosť spočíva v obsadzovaní a užívaní opustených budov, len málokedy však v tejto súvislosti dochádza aj k prejavom, ktoré by mali výrazne extrémistický (a teda nenávistný) trestnoprávny aspekt. Podstatná časť väčšiny aktivít extrémisticky ľavicovo orientovaných hnutí, skupín i jednotlivcov je namierená práve proti aktivitám a prejavom sympatizantov a podporovateľov pravicovo-extrémistických skupín či priamo týchto skupín, pričom nie ojedinelé sú práve strety medzi prívržencami jednej a druhej strany spektra.

Ako však už bolo naznačené, v súčasnosti sa extrémizmus v jednotlivých členských štátoch EÚ dá rozdeliť najmä na silný islamofóbny smer a naopak na extrémny, radikalizovaný prúd tvorený predovšetkým druhou či treťou generáciou bývalých prisťahovalcov najmä z krajín Blízkeho východu, ktorých oslovuje džihádistská propaganda namierená prakticky voči všetkým hodnotám a princípom EÚ a demokracie ako takej. Tu už možno hovoriť o najvyššej forme extrémizmu, o terorizme. Ide pritom, samozrejme, o fenomény, ktoré nemožno od seba celkom odlúčiť. Ako príklad zvýšenej miery extrémizmu v rámci EÚ možno tento reakčný mechanizmus ilustrovať reakciou spoločnosti na parížske teroristické útoky z januára 2015, po ktorých sa terorizmus vo vnútorných hraniciach EÚ stal smutným a už niekoľkokrát preukázateľne prítomným javom, s ktorým EÚ musí nevyhnutne rátať aj do budúcnosti a najmä ho zohľadniť pri tvorbe vlastných bezpečnostných politík.

Medzi 7. a 9. januárom 2015 sa v Paríži a v jeho okolí odohralo celkom päť samostatných teroristických útokov, z ktorých najkrvavejším bol útok na redakciu satirických novín Charlie Hebdo. K útokom sa prihlásila jemenská, resp. saudsokoarabská odnož Al-Kájdý a s počtom 20 obetí išlo o jeden z najsmrtiacejších teroristických útokov na území Francúzska od bombového atentátu Organizácie tajnej armády na vlak na trati Štrasburg – Paríž, pri ktorom v roku 1961 zahynulo 28 osôb. K menšiemu útoku (traja mŕtvi vrátane útočníka) pravdepodobne tzv. „osamelého bojovníka“ došlo v priebehu 14. – 15. februára i v Kodani v Dánsku. Obe udalosti, najcitelnejšie však útok na redakciu Charlie Hebdo, vyvolali v Európe vlnu masového rozhorčenia a odsúdenia terorizmu, ako i zvýšenú mieru odporu a podozrievavosti voči vyznávačom islamu, ktorého radikalizovaní príslušníci za týmito útokmi stáli. Agitácia médií i skutočnosť, že išlo *de facto* o prvý útok tohto rozsahu na pôde EÚ od útoku v londýnskom metre v roku 2005, mali za následok prehodnocovanie protiteroristických politík jednotlivých štátov i Únie ako celku. Okrem extrémistických cieľov teroristov však treba poukázať práve na reakčný extrémizmus medzi obyvateľstvom – útoky na budovy patriace moslimom a na mešity, už len v samotnom Francúzsku došlo k 54 anti-moslimsky motivovaným incidentom (vrátane strelby) v priebehu jedného týždňa od spomínaného útoku v redakcii Charlie Hebdo (počas prvých deviatich mesiacov

predchádzajúceho roku to bolo 110 útokov).¹⁵ V tomto zmysle treba poznamenať, že mediálny rozruch okolo útokov dokonale poslúžil ako teroristickej propagande, tak i domácemu extrémizmu, keďže fakt, že útočníci – bratia, boli mladí, nie veľmi nábožne založení kriminálnici vyrastajúci v detskom domove, ku ktorých radikalizácii došlo až v dôsledku ich pobytu vo výkone trestu, zostal viac menej na okraji ich pozornosti, zato ustrašeným titulkom podnecujúcim strach z moslimov *per se* sa nedalo vyhnúť niekoľko mesiacov.¹⁶ Určitá zvýšená miera animozity voči potenciálne neprispôsobivým, cudzím „prvkom“ v Európe, pretrváva naďalej a neobmedzuje sa iba na Francúzsko – do istej miery i pod vplyvom problémov s nadmernou migráciou, ktorá od rokov 2014 – 2015 dosahuje predtým nezvyčajné rozmery.

Záver

I bez priamej, resp. vyslovenej spojitosti s hrozbou terorizmu je pritom súčasná nielen občianska, ale i politická atmosféra v Únii ladená citelne proti moslimsky, a to bez akéhokolvek diferencovania medzi jednotlivými kultúrnymi, sociálnymi, ale i náboženskými odlišnosťami medzi jednotlivými skupinami. Tieto postoje sa v súvislosti s migráciou týkajú napríklad i Slovenskej republiky, ktorá už v júli 2015 pobúrila i pobavila európske spoločenstvo svojím stanoviskom, podľa ktorého prijme na svoje územie výlučne sýrskych kresťanov – v tomto kontexte je vhodné uviesť, že žiadny národný ani nadnárodný právny dokument Slovenskú republiku neopravňuje k takejto selekcii. Jediným uplatniteľným kritériom je skutočnosť, či osoba spĺňa podmienky udelenia azylu na základe statusu utečenca alebo politického migranta. Podľa dostupných informácií Slovenská republika v konečnom dôsledku v naznačenom trende i reálne postupuje – v prvej vlne bolo prijatých bolo zhruba dvadsaťpäť kresťanských rodín zo Sýrie, ktoré sú „*priamo ohrozené aktivitami džihádistov z Islamského štátu.*“¹⁷ Vyslovene odmietavý postoj voči moslimom, a to s poukázaním predovšetkým na kultúrne rozdiely, a nie z hľadiska potenciálnej hrozby predstavovanej radikalizovanými moslimami, naopak štedro prezentuje aj maďarský premiér Viktor Orbán, ktorého rétorika navodzuje dojem, že v mase migrantov v skutočnosti nie sú žiadni oprávnení žiadatelia o azyl v postavení utečencov, ale len skupiny osôb snažiace sa rozrušiť kresťanskú Európu.¹⁸ V tomto kontexte možno vyjadriť obavu, či tieto a podobné vyjadrenia len neprispievajú k existujúcim extrémistickým vlnám v spoločnosti a nenapomáhajú k radikalizácii i v radoch vlastného, domáceho obyvateľstva – osobne sa prikláňam k názoru, že EÚ môže efektívne postupovať voči radikalizácii v radoch mladých moslimských Európanov i proti vonkajšej hrozbe predstavovanej terorizmom alebo sa o to aspoň rozumne pokúšať, tomuto snaženiu však ani v najmenšom nepomôže agitovaná nenávisťná propaganda, ktorá zmienenú radikalizáciu skôr povzbudí, keďže, a to je jediný zrejmy fakt, prispieje k dokonalejšej ostrakizácii a problematickej integrácii jedincov a skupín, voči ktorým je namierená.¹⁹

¹⁵ *Les actes anti-musulmans se multiplient depuis l'attaque de Charlie Hebdo, 2015.* [online]. [cit. 16. decembra 2016]. Dostupné na internete: <http://www.lefigaro.fr/actualite-france/2015/01/12/01016-20150112ARTFIG00395-les-actes-anti-musulmans-se-multiplient-depuis-l-attaque-de-charlie-hebdo.php>.

¹⁶ LUEDTKE, A., 2015. *Crisis and Reality in European Immigration Policy*, s. 89.

¹⁷ *Slovensko prijme 25 rodín, ktoré ohrozuje Islamský štát. Už sa učia slovenčinu, 2015.* [online]. [cit. 12. januára 2024]. Dostupné na internete: <http://hn.hnonline.sk/slovensko-119/slovensko-prijme-25-rodin-ktore-ohrozuje-islamsky-stat-uz-sa-ucia-slovencinu-986045>.

¹⁸ POGÁNY, I., 2015. *Viktor Orbán, Refugees and the Threat to Europe.* [online]. [citované 12. januára 2024]. Dostupné na internete:

¹⁹ TRIANDAFYLLIDOU, A., 2015. *European Muslims: Caught between Local Integration Challenges and Global Terrorism Discourses* [online]. [citované doplniť dátum]. Dostupné na internete:

Bezpečnostné riziká spojené s terorizmom, extrémizmom, rasizmom a xenofóbiou v priestore Európskej únie a potrebu ich neustáleho riešenia možno pokladať za mimoriadne dôležité. Napriek tomu, že v súčasnosti sú v popredí spoločenského, bezpečnostného a zahranično-politického záujmu iné témy a hrozby, nemožno ignorovať existenciu a kontinuálnu prítomnosť nebezpečenstva, ktoré so sebou prináša terorizmus a extrémizmus. Z týchto dôvodov je potrebné dbať na dodržiavanie a aktualizovanie už existujúcich opatrení, iniciatív a mechanizmov smerujúcich k minimalizácii bezpečnostného rizika vyplývajúceho z týchto negatívnych spoločenských fenoménov.

Literatúra

- BOWIE, C. M., 2015. *The Islamic State of Iraq and the Levant (ISIL): Combating the Challenge of Postmodern Islamic Terrorism*. [online]. MAD-RUSH Undergraduate Research Conference, Paper 1, 10. apríl 2015 [cit. 2024-11-12]. Dostupné na internete: <http://commons.lib.jmu.edu/madrush/2015/InsurgenciesDemocratization/1>, s. 4.
- BRZYBOHATÝ, M., 2014. Pojem a príčiny terorizmu. In: IVOR, J. (ed.): *Spoločnosť proti terorizmu*. Plzeň: Aleš Čeněk, s. 13 – 27. ISBN 978-80-7380-546-3.
- DE LA CORTE IBÁÑEZ, L., 2009. *Logika terorizmu*. Praha: Academia, 2009. 321 s. ISBN 978-80-200-1724-6.
- KOVÁČ, R., 2014. Aktuálne teroristické trendy: zahraniční bojovníci a osamelí aktéri. In: IVOR, J. (ed.): *Spoločnosť proti terorizmu*. Plzeň: Aleš Čeněk, s. 434 – 440. ISBN 978-80-7380-546-3.
- Les actes anti-musulmans se multiplient depuis l'attaque de Charlie Hebdo. [online]. Le Figaro, 12. január 2015. [cit. 16. decembra 2016]. Dostupné na internete: <http://www.lefigaro.fr/actualite-france/2015/01/12/01016-20150112ARTFIG00395-les-actes-anti-musulmans-se-multiplient-depuis-l-attaque-de-charlie-hebdo.php>.
- LUEDTKE, A., 2015. „Crisis“ and Reality in European Immigration Policy. In: *Current History*. Vol. 114, Issue 770, s. 89 – 94.
- Nice Attack: Ties to Isis not yet established, official says*. [online]. CNN, 21. 07. 2016 [cit. 12. januára 2024]. Dostupné na internete: <http://edition.cnn.com/2016/07/18/europe/nice-france-attack/>.
- POGÁNY, I., 2015. *Viktor Orbán, Refugees and the Threat to Europe*. [online]. Social Europe, 2. november 2015 [cit. 12. januára 2024]. Dostupné na internete: <http://www.socialeurope.eu/2015/11/viktor-orban-refugees-and-the-threat-to-europe/>.
- ROBERTS, D., 2015. *Why IS militants destroy ancient sites*. [online]. BBC News, 1. september 2015 [cit. 12. januára 2024]. Dostupné na internete: <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-34112593>.
- Slovensko prijme 25 rodín, ktoré ohrozuje Islamský štát. Už sa učia slovenčinu*. [online]. HNonline, 29. november 2015. [cit. 12. januára 2024]. Dostupné na internete: <http://hn.hnonline.sk/slovensko-119/slovensko-prijme-25-rodin-ktore-ohrozuje-islamsky-stat-uz-sa-ucia-slovenčinu-986045>.
- TRIANDAFYLLIDOU, A., 2015. European Muslims: Caught between Local Integration Challenges and Global Terrorism Discourses. [online]. In: *IAI (Istituto Affari*
-

Internazionali) Working Papers, May 2015 [cit. 12. januára 2024]. Dostupné na internete: <http://www.osce.org/networks/166511?download=true>.

WAISOVÁ, Š., 2003. *Současné otázky mezinárodni bezpečnosti*. Dobrá Voda u Pelhřimova: Aleš Čeněk. 142 s. ISBN 80-86473-42-2.

Zpráva o extremismu a projevech rasismu a xenofobie na území České republiky v roce 2011, vyhodnocení plnění koncepce boje proti extremismu pro rok 2011 a koncepce boje proti extremismu pro rok 2012. [online]. Ministerstvo vnitra České republiky, odbor bezpečnostní politiky, Praha 2012 [cit. 12. januára 2024]. Dostupné na internete: <http://www.mvcr.cz/soubor/extremismus-extremismus-material-pdf.aspx>.

Keywords: terrorism, extremism, security threat, European Union

Summary

Combatting terrorism and extremism has long been at the forefront of the security policy of the European Union which is evidenced by the extensive legislative framework that needs to be constantly updated to ensure an adequate response to challenges and changes in actors in the global security environment. In the future, it is possible to expect the persistence of geopolitical events, the consequence of which is an increased probability of the occurrence of events that may bring known security risks – they will be influenced by other, so far, unconsidered facts in security strategies which (in case of neglect of these facts) can bring unexpected escalation of security threats in the European Union.

*JUDr. Juraj Drugda, PhD.
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
Katedra vyšetrovania
e-mail: juraj.drugda@akademiapz.sk*

Recenzenti: pplk. doc. JUDr. Monika Hullová, PhD., prof. Ing. Miroslav Lisoň, PhD.)